

Illustrerede KLASSIKERE

De bedste fortællinger af
verdens største forfattere

JORDEN RUNDT i 80 dage

Jules Verne

NR.

48

KR.

150

Philiass Fogg, den store turist

af Nils Nordberg
bearbejdet til dansk af
Anders Hjorth-Jørgensen

Jules Verne

Ved åbningen af den nye operabygning i Oslo den 12. april 2008 var det planlagt, at gallaforestillingen skulle være en uropførelse af Gisle Kvern-dokks og Øystein Wiiks opera bygget over Jules Vernes roman *Jorden rundt i 80 dage*. Sådan blev det imidlertid ikke, for uropførelsen blev udskudt til sæsonen 2009/2010, men gallaprogrammet, som erstattede forestillingen, havde dog et enkelt kornindslag fra denne opera.

Det er selvfølgelig ingen tilfældighed, at denne opera var planlagt som åbningsforestilling. Der er tale om en evigvarende, eventyrlig fortælling, som fanger publikum den dag i dag, hvor jetfly gør turen på det halve af 80 - timer altså!

Tilsvarende Jules Vernes tidligere romaner blev *Jorden rundt i 80 dage* først trykt som føljeton. Den blev bragt i avisen *Le Temps* med start 6. november og afslutning 22. december 1872 - samme dato, som Philiass Fogg afsluttede rejsen i bogen.

Avisens oplag steg til det tredobbelte. Der blev arrangeret væddemål om udfaldet, og jernbaneselskaber og rederier forsøgte af påvirke Verne til at "bruge" dem på rejsen.

Romanen *Le Tour du monde en quatre-vingts jours* udkom i bogform det følgende år, og "folkeudgaven" til 3 franc blev solgt i 108.000 eksemplarer, mens den langt dyrere, illustrerede udgave blev solgt i tre gange så mange. Og det var bare begyndelsen. *Jorden rundt i 80 dage* skulle vise sig at blive Jules Vernes mest populære roman.

"JEG ER PHILIAS FOGG!"

Som 11-årig gjorde Jules Verne et mislykket forsøg på at stikke til søs. Det siger, at den angrende ponde lovede sin strenge far, at herefter ville han kun "rejse i fantasien". Men sådan gik det ikke. Senere i livet tog

tårn i København for at vænnes fra sin højdeskræk.

Skildringerne fra de dele af verden, han ikke kendte ved selvsyn, var baseret på omhyggelig research og imponerede selv dem, der havde været der.

Han havde dog også selv gerne foretaget en rejse Jorden rundt, hvilket fremgår af et brev, han skrev til sin forlægger, Hetzel, mens han arbejdede med bogen: "Hør her, jeg må være en smule gal: jeg bliver forført af alle disse fantastiske eventyr, mine helte udsættes for. Der er kun en ting, jeg er ked af; at jeg ikke kan være sammen med dem og opleve det samme."

Ideen bag romanen var realistisk nok. Mens Verne i mange af sine tidligere og senere romaner om rejser til lands, til vands og i luften gjorde brug af teknologi, som endnu ikke var skabt, var *Jorden rundt i 80 dage* baseret på det, som reelt var muligt med den tids transportmidler. Ja beviset forelå allerede. Amerikaneren George Francis Train rejste Jorden rundt på 80 dage i 1870. Train klagede senere over, at Verne havde kostet ham æren: "Det er jo mig, der er Philiass Fogg!"

han på flere rejser til landene rundt omkring Nordsøen - bl.a. Danmark og Norge, hvilket afspejles i hans forfatterskab.

Bogen *Un billet de lotterie* fra 1885, foregår bl.a. i norske Telemarken, og i *Voyage au centre de la Terre (Rejsen til Jordens indre)* fra 1864 må Axel er tur op i Vor Frelsers Kirkes

Hetzel udgav Jules Vernes romaner under serietitlen *Voyages Extraordinaires*. Forsidernes rige ornamentering gjorde dem til en oplevelse i sig selv. Til venstre er vist en tidlig luksusudgave, mens udgaven til højre er et senere genoptryk.

TURISTERNE KOMMER

Train beviste altså, at det var muligt. Mange havde overvejet muligheden, og Verne hentede inspiration fra flere kilder. En kort artikel i et fransk tidsskrift havde i 1869 oven i købet titlen *Le Tour du monde en quatre-vingts jours*. Og den 20. september 1872 - tre måneder før Vernes roman blev publiceret - arrangerede rejseorganisationen Thomas Cook den første organiserede rejse jorden rundt. En rejse, der godt nok tog syv måneder. Tre afgørende teknologiske gennembrud havde gjort en sådan rejse mulig: fuldførelsen af den transkontinentale jernbane i USA, åbningen af Suez-kanalen i 1869 og sammenkoblingen af jernbanenettet over den indiske halvø i 1870. Dampskibene gennemplojede allerede verdenshavene uafhængigt af vejr og vind. I dag kan vi - akkurat som Thomas Cook - se, at dette var indgangen til en ny æra: turismen. Fjerne lande og riger var ikke længere forbeholdt handelsfartøjer og opdagelsesrejsende.

Ideen med at give Philius Fogg's rejse en ekstra risikofaktor i skikkelse af den stædige Scotland Yard-detectiv Fix var Vernes egen. Historiens clou, at Fogg når tilbage i tide pga. at han er rejst østover og dermed vundet et døgn, var en tanke, som Verne havde haft på lager længe. Han fik den højst sandsynligt, da han læste novellen fra 1841 *Three Sundays In a Week* af en af de forfattere, han satte højst, Edgar Allan Poe.

EN ÆGTE BRITISK GENTLEMAN

Det er sjovt at tænke på, at en skikkelse, der nævnes i samme åndedrag som professor Higgins og Sherlock Holmes som prototypen på en britisk gentleman, er skabt af en fransk forfatter. Philius Fogg, herreklublø-

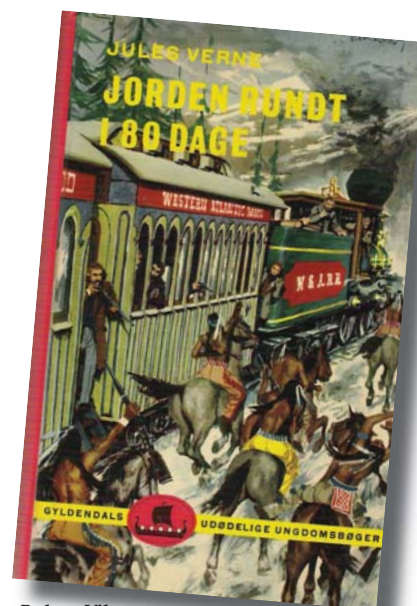
ven par excellence, inkarnationen af urokkelig sindsro, rigid formalisme og "stiff upper lip", med ulastelig blank høj hat uanset, hvad den udsættes for, en mand med et liv som et klokkeværk så fastlåst, at han afskediger en tjener, fordi barbervandet er to grader for koldt.

Fogg er selvfølgelig en karikatur, en typisk brite set med franske øjne. Men ligesom Higgins og Holmes er han mere end det. Mod slutningen afslører han, at han er en mand med følelser. Han slår plageånden Fix i gulvet, forsikrer sig derefter, at han ikke bærer nag, og giver ham 500£ af gevinsten. Og da den smukke Aouda tilstår, at hun elsker ham og frier, selvom han er ruineret, sprækker faceden og ikke mindst sindren: "Jeg elsker Dem. Ja, ved alt der er helligt, jeg elsker Dem, og jeg er helt og fuldt Deres!"

Det er, må vi tro, et parforhold skabt i himmelen. Og ihvertfald i hovedet på en fordomsfri franskmand, der havde læst Dumas' *Greven af Monte Cristo* og sikkert fået ideen til Aouda fra Haydeé, dem græske slavinde, Edmond Dantes befrier og siden genfinder kærligheden sammen med. For en engelsk forfatter fra samme epoke ville det være utænkeligt at lade en britisk helt gifte sig med en indisk kvinde, ligemeget hvor smuk hun var, og hvor høj en kaste, hun tilhørte.

ET OVERSKUDSVÆRK

Jorden rundt i 80 dage blev til efter en problemfyldt periode i Vernes liv. Den fransk-tyske krig 1870-71, som Frankrig tabte, førte til opstand i Paris, hvor Verne var øjenvidne til en henrettelse - hvilket prægede ham dybt. Hans far døde, sønnen Michel - som i dag antagelig ville have fået ADHD-diagnose - voldte til stadighed problemer. Han havde økonomi-

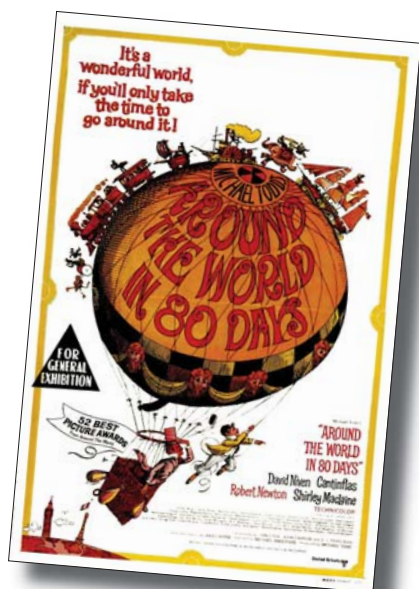
Robert Viby
illustrerede alle forsiderne til
Gyldendals Udødelige Ungdomsbøger
- også *Jorden Rundt i 80 dage* i 1957

ske problemer, og han var begyndt at tvivle på sig selv som forfatter. Alligevel fik han overskud til at fortsætte. Det viser bogen. Og den blev i videste forstand et overskudsforetagende.

Vernes aftale med Hetzel betød, at han ikke tjente noget på det store salg i Frankrig, men føljeton- og oversættelsesrettigheder indbragte pæne summer. For slet ikke at tale om teaterversionen. Premiereren fandt sted i 1874 og blev modtaget med jubel. I 1880 blev skuespillet sat op på Châtelet-teateret i Paris og gik her i tæt ved 50 år - skiftende med en dramatisering af Vernes roman *Zarens kurer* fra 1875.

TIL VEJRS I BALLON

Der er ingen ballonfærd i romanen *Jorden rundt i 80 dage*. Muligheden blev drøftet men forkastet som alt for usikker en rejsemåde. At vi ser Fogg og Passepartout for os i luftballon, er filmenes skyld. Den første blev produceret i 1914. Men den mest kendte er 1956-udgaven - en af de dyreste og mest ekstra-

vagante film indtil da, filmet i bred-formatet Todd A-O, opkaldt efter producenten Michael Todd. Michael Anderson instruerede, og dusinvis af kendte filmstjerne var strøet som konfetti i småroller igennem filmen, bl.a. Frank Sinatra som barpianist. David Niven er en perfekt Fogg. Medlemmerne i Reformklubben med Robert Morley i spidsen og Robert Newton (Disneys Long John Silver) som Fix er uforlignelige. Men meget af filmen er ren sightseeing og opvisningskavalkader, hvor Fogg blot er tilskuer. Formodentlig er det årsagen til, at Cary Grant, som først fik

tilbudt rollen, sagde nej. Den mexicanske komiker Cantinflas som Passepartout vandrer rundt i et Chaplin-agtigt kostume, som en britisk gentleman aldrig ville have tilladt sin tjener bære. Og Shirley MacLaine som Aouda viser, at det at spille indisk kvinde ikke hører til blandt hendes mange talenter. Faktisk er Passepartout aldrig blevet tolket af en franskmænd. I en ellers underholdende TV-serie fra 1989 med Pierce Brosnan som Fogg og med en række kendte historiske personer som skuespillerinden Sarah Bernhard, togrøveren Jesse James og dronning Victoria indflettet i handlingen, var det Monty Python-medlemmet Eric Idle, som spillede rollen. Og heller ikke denne gang turde producenterne gøre brug af en indisk skuespillerinde som Aouda. I den nyeste, Disney-producerede filmversion fra 2004 er Aouda såmænd skiftet ud med en kvindelig, fransk, impressionistisk maler! Denne film er nærmest en parodi på de tidligere film. Jackie Chan spiller Passepartout, som nu egentlig hedder Lau Xing og er en stortyv, som har røvet Bank of England. Men ændringerne i forhold til originalen

og den noget anstrengte humor slog ikke an. Filmen blev en underskudsforretning for producenterne. Heller ikke den canadiske TV-serie fra 2000, *The Secret Adventures of Jules Verne*, blev en succes. Her deltager Jules Verne i handlingen på linie med sine fiktive personer. Fogg er blevet pensioneret hemmelig agent og opfinder af luftskibet Aurora og ledsages på sine eventyr af nieceen Rebecca. Den mest originale variant af Vernes tema har et andet Monty Python-medlem begået. I 1989 rejste Michael Palin i Fogs fodspor og forsøgte at gøre turen på samme tid uden at rejse med fly. Han klarede det på 79 dage.

Nils Nordberg er forfatter, dramatiker, redaktør, instruktør, producent, cand.mag. i sprog, litteratur og folkemindevidenskab, oversætter, anmelder og entusiast og Norges største kender af kriminallitteratur. Han har været ansat i NRK-Radioteateret siden 1973

Se også Jules Verne-artiklerne i *Bog 1* side 64, *Bog 5* side 172, *Bog 6* side 8 og *Bog 11* side 168

På dansk foreligger *Jorden rundt i 80 dage* i utallige mere eller mindre bearbejdede udgaver. Websiden www.bibliotek.dk giver overblik over tilgængelige danske udgaver. Den franske originaltekst til Jules Vernes *Le Tour du monde en quatre-vingts jours* kan downloades fra og læses på websiden <http://www.gutenberg.org/etext/800>

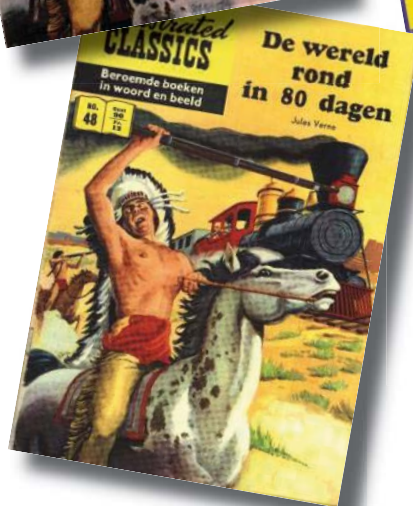
Ugebladet Landet bragte i 1958 Jorden rundt i 80 dage som tegneserieføljeton tegnet af Helge Hansen. Den var planlagt til at løbe over 80 halvsider, men nåede kun 52, før bladet gik ind.

I USA blev *Around the World in 80 Days* trykt i ialt 12 oplag. De tre første af disse havde som forside en farvelagt stregtegning af Henry C. Kiefer, der også stod for tegneserien. I januar 1957 udkom fjerde oplag med malet forside af anonym kunstner. Indholdet forblev uforandret. Det var den version, der udkom i Danmark.

Henry C. Kiefer

- se biografi næste side samt i bog 2 side 121.

Øverst fra højre: Henry C. Kiefers forside til den amerikanske første-udgave, den amerikanske anden-udgave med malet forside af anonym kunstner, den australske udgave samt en tysk, en hollandsk udgave og *Sjernerklassiker* nr.9. Nederst til højre *Acclaim*-udgaven fra 1998.

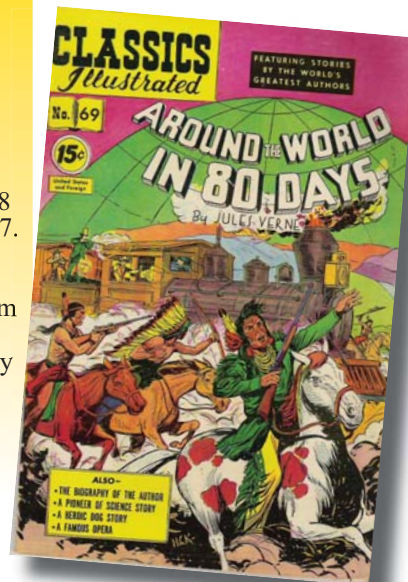
Udgivet første gang i USA som *Classic Illustrated* #59 i marts 1950.

Udgivet på dansk som *Illustrerede Klassikere* nr. 48 i fem oplag - det første i 1957.

Desuden genudgivet som *Sjernerklassiker* nr. 9. Genudgivet i USA af Acclaim Books i januar 1998 som undervisningsudgave med ny forside af Lou Harrison.

Manus:
Ukendt

Tegninger:
Henry C. Kiefer

Henry C. Kiefer, illustratør

af Anders Hjorth-Jørgensen

tegneserier og/eller forsider til 30 numre, satte han et afgørende præg på serien.

ET UBESKREVET BLAD

På trods af sin markante indflydelse på netop *Classics Illustrated* er Henry Carl Kiefer et ret ubeskrevet blad. Han blev født i 1890 og studerede

Foreliggende bogseries læsere har indtil nu stiftet bekendtskab med syv bidrag fra Henry C. Kiefers tegnebord: *Fang dem levende* i Bog 2, *Jeanne d'Arc* og den korte *Jean La Fitte* i Bog 3, *Talismanen* i Bog 4, *En verdensomsejling under havet* i Bog 5, *Kong Salomons miner* i Bog 7 og *Vejen til Oregon* i Bog 9. Og på denne bogs side 175 lyder startskuddet til hans version af *Jorden Rundt i 80 dage*.

Ialt tegnede han indholdet til 22 numre af *Classics Illustrated* og stod for forsider til endnu flere. Sammen med Alex A. Blum¹, der leverede

ved Atelier Julian i Paris. Derefter var han beskæftiget med filmreklamer og illustrationer til pulpmagasin-er. I 1936 averterede Harry Chesler efter tegnere til sin nyåbnede tegneserieshop. Kiefer var blandt de først ansatte.

Allerede i 1935 var han så småt begyndt at levere tegneserier til National/DC. Hos Chesler Shop tegnede han bl.a. *Oliver Twist*, *Echo* og *Sub Saunders*.

Fra 1940 til 1953 var Kiefer beskæftiget ved Iger Shop² med et mellem-spil 1944-45 ved Jacquet Shop.

I denne periode tegnede han serier inden for flere genrer til hæfter udgivet bl.a. af forlagene Quality, Fiction House, Novelty, Prize, Timely, Pines og Eastern Color. 1946 tegnede han desuden *Captain Cutlass* til Universal Phoenix-hæftet *Seven Seas*, og senere leverede han Nyoka-episoder til Fawcetts *Master Comics*.

Ifølge den amerikanske tegneseriehistoriker Hames Ware blev Kiefer af sine daværende kolleger beskrevet som en høj, statelig mand med skabagtige aristokratiske manerer.

Original-side til *Captain Cutlass* -episode, bragt i *Seven Seas* #1 april 1946.

Han havde en fortid som Shakespeare-skuespiller og var gift med en skuespillerinde. Som regel var han iklædt slængkappe, og han mere deklamerede end talte. På trods af sit engagement hos Iger, betragtede han sig selv som mere værd end de "slaver", der sled i det ved rækken af Iger-shop'ens tegnerborde.

Kiefer arbejdede i sit eget studio, men gjorde nu og da en dramatisk entre hos Iger, hvor han slængede kappen over skulderen og afleverede sine færdig tegnede sider med en teatralisk gestus. Ware konkluderer: "Kiefer kunne aldrig have fundet på at kalde sig selv tegneserietegner; han betragtede sig selv som illustratør."³

Kiefer-forsider til hæfter fra 1940'erne.

Kiefer originalsider fra Master Comics #112, Nyoka the Jungle Girl-episoden The Sacrifice of Death! og fra Movie Love #14 - nærmere bestemt tegneserieversionen af filmen Just This Once med Janet Leigh og Peter Lawford på rollelisten.

Henry C. Kiefer malede forsider til 7 Classics Illustrated. 5 af disse er bragt i foreliggende bogserie: *Fang dem levende* (Bog 2), *Wilhelm Tell* (Bog 2), *Mytteri på Bounty* (Bog 3), *Talismanen* (Bog 4) og *Kong Salomons Miner* (Bog 7). De to viste udkom på dansk som IK 111 og IK 57, men ikke med Kiefers malede forsider.

GILBERTON

1947-53 arbejdede Kiefer – pga. sin tilknytning til Iger Shop – for Gilberton på *Classics Illustrated*. Som nævnt blev han en af de flittigste bidragydere til serien. Bl.a. tegnede han ud over de allerede nævnte *Pompejis sidste dage* (senere omtegnet af Jack Kirby), *Familien Robinson* (senere omtegnet af Norman Nodel), *Store forventninger*, *David Copperfield* og *Julius Cæsar* (senere omtegnet af George Evans og Reed Crandall).

Hans første arbejde var forsiden til *The Adventures of Sherlock Holmes*. Indholdet var tegnet af Louis Zansky⁴ allerede i 1943, men pga. problemer med Conan Doyles rettighedshavere, udkom den først som *Classic Comics* #33 i 1947, hvor Kiefer også fik opgaven med at tegne en ny indledningsside.

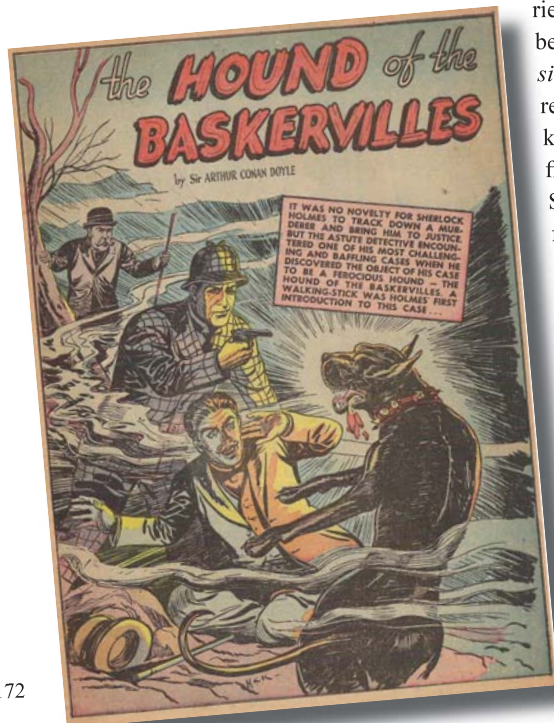
I UNÅDE

Serien *Famous Authors Illustrated*, hvis fem første bind blev udgivet af Seaboard Publishers under serietitlen *Fast Fiction*, var beregnet til at give *Classics Illustrated* konkurrence⁵. For at nærme sig konkurrenten mest muligt fik forlaget Iger-Roche Shop og dennes tegnere, først og fremmest Henry C. Kiefer, til at udforme konceptet. Kiefer tegnede 10 af seriens 13 titler, og det var formodentlig årsagen til, at han - da Gilberton

KLASSIKERTEGNEREN

Kiefers stil virker ved første blik grov og uskøn, men dykker man ned i hans tegneserier, fremstår han som en fremragende formidler af klassikerne. Det ser man bl.a. i *En verdensomsejling under havet*, *David Copperfield*, *Jeanne d'Arc* og *Talismanen*, hvor han fanger stemningen, tidsbilledet og dramaet i romanklassikerne.

Sammen med Alex A. Blum tegnede Henry C. Kiefer 1947-55 som nævnt hovedparten af *Classics Illustrated*-titlerne. Kiefer stod for indhold og forsider til *The Last Days of Pompeii* (CI-35), *Mysteries* (CI-40, Kiefer tegnede en af de tre historier), *Swiss Family Robinson* (CI-42), *Great Expectations* (CI-43), *Mysteries of Paris* (CI-44), *Twenty Thousand Leagues Under the Sea* (CI-47), *David Copperfield* (CI-48), *A Christmas Carol* (CI-53), *Wuthering Heights* (CI-59), *Western Stories* (CI-62), *The Man Without a Co-*

Henry C. Kiefers indledningsside til *The Adventures of Sherlock Holmes*, (CI-33). Resten af hæftet indeholdt Louis Zanskys tegneserie fra 1943.

Fra første blyantskitse til tekstning, retegning med tusch og afsluttende korrektioner med dækhvidt og tuschpen/-pensel var Henry C. Kiefer ene om arbejdet. Som her på en side fra En verdensomsejling under havet.

Henry C. Kiefer tegnede 26 forsider til *Classics Illustrated*. 21 af titlerne udkom i Danmark men med nye, malede forsider - blandt disse Illustrerede Klassikere nr.11, 18, 20, 36 og 48, som er indeholdt i bogserien. Kiefers tegnede forsider til disse er vist sammen med præsentationen af hæfterne i de enkelte bøger.

De tre hæfter øverst på siden hørte til de "horror"-titler, som ikke blev genoptrykt i USA efter Frederic Wertham i starten af 1950'erne intensiverede sin hetz mod tegneserierne pga. deres påståede skadelige indflydelse på ungdommen. Dønningerne fra denne hetz nåede også Danmark. Derfor blev hæfterne heller ikke udgivet som Illustrerede Klassikere.

Hvorfor samme skæbne overgik *A Christmas Carol* og *Wuthering Heights* får stå hen i det uvisse.

untry (CI-63), *The Cloister and the Heart* (CI-66), *Julius Caesar* (CI-68), *Around the World in 80 Days* (CI-69), *The Oregon Trail* (CI-72), *The Lady in the Lake* (CI-75), *The Prisoner of Zenda* (CI-76), *Joan of Arc* (CI-78), *Pudd'nhead Wilson* (CI-93), *King Solomon's Mines* (CI-97), *Bring 'em Back Alive* (CI-104) og *The Talisman* (CI-111).

Desuden tegnede han forsider til *Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (CI-13), *The Hunchback of Notre Dame* (CI-18), *The Prince and the Pauper* (CI-29), *The Adventures of Sherlock Holmes* (CC/CI-33), *Twenty Years After* (CI-41), *The Man in the Iron Mask* (CI-54), *Silas Marner* (CI-55) og *Benjamin Franklin* (CI-65) og malede forsiderne til disse: *Mutiny on the Bounty* (CI-100), *William Tell* (CI-101) og *Men Against the Sea* (CI-103).

Hans tegnede forsider blev ikke brugt på danske *Illustrerede Klassikere*.

- 1 Se Bog 1 side 13 og Bog 6 side 6
- 2 Se Bog 5 side 116
- 3 William B. Jones: *Classics Illustrated*. McFarland, North Carolina, 2002. side 52
- 4 Se Bog 5 side 12
- 5 Se Bog 3 side 122
- 6 CI-93, CI-97, CI-100, CI-101, CI-103, CI-104, CI-111
- 7 CI-93, CI-97, CI-104, CI-111